

Oud-studenten van Sneker kweekschool schrijven gezamenlijk boek

Roman 'Twee' over waan en werkelijkheid in de liefde

Wanneer is liefde heilzaam, wanneer ontwricht ze een relatie. In de roman *Twee* proberen film- en tv-regisseur Klaas Rusticus en schrijver Simen de Jong hun oude vriendschap te duiden. Door Gerbrich van der Meer.

Als je estheet bent ga je voor mooi, voor het schone. En als je die niet in de dagelijkse werkelijkheid vindt, zoek je een andere. Een waarin je dromen wel bewaard worden. Maar het is natuurlijk het fijnst als je voor je esthetische ervaring je droombeeld gewoon op straat vindt of in een klaslokaal, in de werkelijkheid van alledag. Dat overkomt de schoonheidsgevoelige Florian Agricola, als hij, zestien jaar oud in 1958, een 'hemelse' jongen ontmoet op de Christelijke Kweekschool aan de Parallelweg nummer 9 in Sneek.

„Toen ik opkeek [...] zag ik een jongen, kleiner dan ik, zonder baardharen, of iets dat later een baard zou worden, met donkerblond haar, bruine ogen, beige hemd, een korte, bruine ribstuwelen broek en een brutale glimlach om de lippen, een open, vrolijke snoet. 'Klik,' zei ik vanbinnen en een foto was gemaakt. De jongen was zich nergens van bewust. En dichtbij! Hij stond zo dichtbij!”

Die 'hemelse' jongen is Caspar den Hoedt. Komend uit een door het leven gemankeerd gezin, zet hij in op een leven als onderwijzer. Op de van te voren georganiseerde boekenbeurs van de Sneker kweekschool kan hij niet om Florian heen.

„Om zijn lijf hing een hesje van een naargeestige kleur. De bruine stof was gewatteerd en warm vanbinnen, maar de ribbelige buitenkant ruwhaarde als een ragebol. Onder zijn borstelige wenkbrauwen priemden de ogen van Florian Agricola als karbonkels in het rond. Na mijn schuwe oogopslag was het raak. Een kokosnoot die op me viel.”

Vijftig jaar later zijn de wenkbrauwen van Klaas Rusticus nog telkens borstelig en priemen zijn donkere naar antwoord zoekende ogen nog steeds. Simen de Jong donkerblonde haren zijn inmiddels grijs geworden, maar in zijn minzame blik kun je de open, vrolijke snoet nog wel herkennen.

Consequente

Twee kameraden aan een oude keuentafel. Een bescheiden lampje laat zijn licht vriendelijk schijnen over de twee door het leven getekende gezichten. Tussen hen in ligt de net uitgekomen roman *Twee*, een gezamenlijk project, tegelijkertijd onafhankelijk van elkaar geschreven. Twee verhalen over een oude vriendschap die vijftig jaar later ontleed wordt om te kijken wat er van overgebleven is.

„Ik socht Klaas in kear op yn Olst, doe't wy it krigen oer ús jierren op 'e kweek en ús reis yn it tredde jier nei Tsjechoslowakije, efter it Izeren Gerdyn.” Hun vriendschap uit die jaren was complex geweest. Het mechanisme van aantrekken en afstoten had zijn werk gedaan. Voor de een gek makend, voor de ander een noodzaak om zich te beschermen tegen het geweld van zoveel (fysieke) warmte.

„Wat hie ús ferhâlding yn dy fjouwer jier eins betsjutten, fregen wy ús ôf. Hiene wy überhaupt in relaasje hân?” Rusticus en De Jong, inmiddels omringd door volwassene kinderen, besloten gezamenlijk om ieder voor zich op te schrijven hoe ze die periode uit hun leven ervaren hadden.

Op weg naar een ontmoeting na vijftig jaar wordt een oude vriendschap herbeleefd met het weten van nu

Dit was het concept: op weg naar een ontmoeting na vijftig jaar wordt een oude vriendschap herbeleefd met het weten van nu.

Weer thuis aan de Pikedyk even buiten Oosthem drong de consequentie van die zelf opgelegde opdracht pas echt tot De Jong door. „Ik hie noch mar in pear siden skreaun, doe koe ik net mear fierder. Ik hie net oersjoen dat it sa yngewikkeld wie om it ferline dat ik sa moai bedobbe hie, omheech te heljen. Moast ik wier wer fiele, wat ik doe fielde mei alle pine der op ta?”

Het was niet alleen Klaas waar hij voor viel, beseft hij opnieuw, maar ook de spannende wereld die Klaas hem binnenloodde, en ook zijn passie voor alles wat mooi was interessant hem mateloos. En natuurlijk zijn verwarrende fysieke gerichtheid op hem, die totaal geen lijfelijheid gewend was, en zonder context in onbepaaldheid verzandde.

Simen de Jong (links) en Klaas Rusticus schreven *Twee*, een keerboek over een oude vriendschap die vijftig jaar later ontleed wordt om te kijken wat er van overgebleven is. Foto: Marchje Andringa

en lieve zachte bescheiden moeder intrigeerden hem. Hoe anders waren zijn nuchtere, door het werk vaak afwezige vader en labele moeder die na het verlies van twee kinderen aan geloofsverdwazing begon te lijden. De wereld van de kunsten waarin Klaas hem binnenloodde, en ook zijn passie voor alles wat mooi was interessant hem mateloos. En natuurlijk zijn verwarrende fysieke gerichtheid op hem, die totaal geen lijfelijheid gewend was, en zonder context in onbepaaldheid verzandde.

Taobe

Toen Rusticus' verhaal via de mail binnenkwam, kon De Jong er niet meer omheen. Hij moest aan de slag: „Ofsprak is ôfspraak.” De Jong bleef in het schrijven dicht bij zichzelf. „It ferfelende wie dat der yn 'e fyftiger

jierren in hiele soad tabú's wiene. Oer seksualiteit waard muoisum praat. Homoseksualiteit bestie al hielendal net yn Snits. Dat twa jonges genegenheid hiene foar elkoar, foel finaal bûten de kaders. Miskien wie ik dêr ek wol apart yn. Mar dat wit ik net.” Na een studie psychologie in Groningen, week hij uit naar het roerige Amsterdam van de zestiger jaren waar hij zijn verleden wel verwerkt dacht te hebben. „Mar doe't ik alles opskreau, kamen der ûnferwurke stikken nei boppen. Fyftich jier lyn stie leafde gelyk oan houlik. En noch hieltid sit der foar my om leafde, ek om it houlik, in swym fan hillichheid, ûnduts ik. Mar wat moast ik dan mei dy jongesgefoelens?”

Spannend was het om in elkaars lezing van het verleden te duiken. „Klaas hie him net oan 'e ôfspraak

hâlden, murk ik daliks. Wy hiene fan te foaren in ferhaalline útset mei in pear fêste lokaasjes en barrens út dy fjouwer jier. Dêr soene wy it ferhaal op bouwe, hiene wy ôfpraat.”

„Anekdotische gebeurtenissen zijn bijzaak”, schudt Rusticus z'n hoofd, net terug van een sigaretje roken buiten in de vrieslucht. „Het gaat om hoe iets gebeurde in al zijn gelaagdheden. Dat heb ik in een uitgeschreven improvisatie ritualistisch op willen schrijven. Nee, dat is geen vlucht. In mijn beleving is alles waar wat ik heb opgeschreven.” Dus ook de passage waarin Florian de radio probeert af te stemmen op Caspar; of het moment dat Caspar als engel verschijnt wanneer Florian ten onder dreigt te gaan aan een astma-aanval. Of de zinsnede waarin de trieste jongen met zijn veel te grote pet de dertienjarige

Jezus blijkt te zijn. Hij zal Florian later wenken om Hem, los van Caspar, te volgen naar Zijn heilzame werkelijkheid met de paarden straten.

Die verschillende lagen heeft Rusticus nodig voor zijn leven, vertelt hij. „Een is niet voldoende.” De internationaal bekende filmregisseur gebruikt die frequenties ook dankbaar in zijn filmische werk zoals *Elias of het gevecht met de nachtegale* (1992) of *Trnová koruna z pampelišek* (Een kroon van paardenbloemen) uit 1993 „om een onderhuidse waarheid op te roepen”.

Zelfrechtvaardiging

Rusticus schrok enorm toen hij De Jongs versie voor het eerst las. „Ik vond alles heel plastisch beschreven. Wat vreselijk dat het zo gedaan is. En als het niet zo is, dan heeft Caspar het toch zo ondergaan. Dat is ook

een waarheid.” Schuld voelde hij. „Als enig kind kreeg ik altijd alle aandacht. Maar toen ik Simen wilde - ik hield van hem - lukte dat niet. Die vlieger ging niet op, zeggen ze dan. Ik heb me te weinig gerealiseerd hoe overrompend ik was in mijn liefde voor hem. Ik had te weinig bereidheid om me binnen te laten loodsen in zijn wereld.”

Florian en Caspar houden zich in de roman aan de gemaakte afspraak om elkaar te ontmoeten. Toch ontmoeten ze elkaar niet. Rusticus: „Ik ben er niet volgens zijn relaas. Hij is er niet volgens mijn relaas.” Op het strand bij de afgesproken plek vindt Caspar - veelbetekend - wel een kokosnoot: „Ik gooi hem op, schop hem weg zo ver ik kan en ren er achteraan om hem opnieuw te vinden.”

Toen beide verhalen waren geschreven opperde Rusticus om de schrijfsels uit te geven, ook al zijn ze voor hem heel kwetsbaar. „Ik denk echter niet dat wij de enigen zijn die zo vreemd in elkaar zitten. Beschouw het als een hart onder de riem voor mensen die niet tot het geaccepteerde deel behoren, en niet alleen vanwege die jongensliefde, maar ook om het stukje zelfrechtvaardiging.” En hij hoopt dat de avontuurlijk aangelegde en goedwillende lezers er respect voor hebben dat beide auteurs zich zo bloot geven.

De Jong ging akkoord met het voorstel. „Miskien is dat yndied wol in goed ding, tocht ik. As bekendensliteratur, mar dan net lykas wenst út ien perspektyf wei, mar út twa. Dan moast it in kearboek wurde, betocht ik my, mei beide verhalen der yn.” Hij glimlacht. „Binne we dochs noch tegarre yn ien kaft.”

Wat er na die vijftig jaar is overgebleven? „Beurze plekken”, mompelt Rusticus. „Weinig ruimte tussen de woorden, pijn. Er was geen verwijdering, er was geen dichtbij. *Twee* gaat gewoon over onbereikbaarheid en incapabiliteit om elkaar te benaderen.” „Mar we sitte no wol oan ien tafel”, glimlacht Simen de Jong met glinsterende ogen. „En wy hawwe ek - oars as yn it boek - altyd kontakt hâlden troch alle jierren hinne.”

De Jong is er door dit schrijfvantuur ook zeker sterker uit gekomen. „En ik haw Klaas yn al syn ûnneifolgerens betert kennen leard. Troch alles te benamen haw ik in oade oan him skreaun, ek al kin ik my foarstelle dat er mei guon passaaazjes wat mear moitte hat. En wat de leafde oangiet”, hij kijkt Klaas Rusticus vrolijk aan, „dy hat him fergeastlike”.

i Twee, keerboek over vriendschap tussen twee jongens. Klaas Rusticus en Simen de Jong. Uitgeverij Elikser, 20 euro